

УДК 711:382

Голубчак К. Т.,

*викладач-стажист, каф. Архітектурного проектування
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу.*

Науковий керівник: д.т.н., професор Габрель М.М.

ДУХОВНІ РЕКОЛЕКЦІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТИ МОЛОДІ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЇХ МІСЦЯ В АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Анотація:

Стаття присвячена визначенню поняття духовних реколекцій, дослідженню їх впливу на формування духовності молоді людини та особливостей архітектурної організації духовно-реколекційних центрів.

Ключові слова: *реколекції, духовно-реколекційні центри, архітектурний простір, духовність, сакральна архітектура.*

Актуальність дослідження:

У процесі виховання духовної досконалості та моральних чеснот в молодій людині першочерговим фактором є аналіз усіх чинників всебічного розвитку особистості, зокрема таких його складових як дозвілля та вільний час. Гармонійний розвиток особистості ставить перед суспільством завдання раціональної організації дозвілля молоді, яке на сучасному етапі повинне сприяти розвитку творчих здібностей, талантів, живому спілкуванню, а також полегшувати психологічний тиск та навантаження сучасного ритму життя.

Гублячись у швидких темпах сучасного технологічного світу, людина часто замінює живе спілкування та здоровий духовний відпочинок на соціальні мережі, азартні ігри, нічні клуби. Тому для сучасної молоді людини є особливо важливим знаходити час для молитви та духовного відновлення. Час духовного відпочинку дає змогу з іншого боку поглянути на реальність тієї чи іншої проблеми і віднайти розумні та раціональні вирішення їх.

Питання духовного розвитку та духовної рекреації суспільства на сучасному етапі набуває особливої актуальності. Адже духовне зростання нації завжди веде до її процвітання. Саме тому, в останні роки, окрім зростання кількості новозбудованих храмів та монастирів, спостерігається значне розширення духовно-освітньої інфраструктури. При парафіях, паломницьких та громадських центрах розпочато інтенсивну розбудову духовно-освітніх закладів, центрів для проведення реколекцій, катехизацій та парафіяльних центрів для активізації парафіяльного життя.

Одним з найбільш дієвих методів доброго християнського виховання є реколекції, які вже давно користуються популярністю у світовому досвіді рекреації та зумовили виникнення нового виду рекреаційних споруд - духовно-реколекційних центрів. У вітчизняній практиці духовні реколекції ще не оформились в окремий вид рекреації та проводяться здебільшого при парафіяльних храмах чи монастирях. Виокремлення реколекційних центрів в окремий вид, доповнення його іншими рекреаційними можливостями, та узгодження із локальними потребами суспільства дозволить отримати, якісно новий ефект від рекреації. [1]

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Наукових праць, присвячених комплексному дослідженню архітектури духовно-реколекційних центрів України, досі не створено, що спричинює гостру потребу в таких дослідженнях. Проте, для висвітлення даної теми слід скористатись дослідженнями частково дотичними до даної теми. Зокрема, питанню духовного виховання особистості присвячені дослідження багатьох науковців. Серед вітчизняних вчених слід виділити Зеленюка Ю.О. [2]

Аналіз виникнення та розвитку духовних центрів, а також їх функціональна та об'ємно-планувальна організація висвітлюються у дисертаційному дослідженні Буличової Т.В. [3] Дисертація Стоцька Р.З.[4] висвітлює особливості архітектури духовних освітніх закладів в Україні, а також виявляє тенденції формування типології даних закладів. Принципи архітектурно-планувальних та просторових рішень православних духовних навчальних закладів досліджуються у дисертації Жовкви О. І. [5] Проблеми духовної освіти і приклади спорудження нових навчальних центрів висвітлювались у дослідженні Проскурякова В. та Стоцька Р. "Сучасні архітектурні тенденції проектування і будівництва віродуховних освітніх закладів" [6]

Метою дослідження є аналіз духовних реколекцій як процесу формування особистості молодшої людини та її світогляду, а також визначення їх місця в архітектурному просторі міст та регіонів.

Зазначена мета конкретизується в **завданнях статті**:

- навести визначення духовних реколекцій, проаналізувати їхню форму, функції та структуру.
- наголосити на суспільних функціях та впливі реколекцій на світогляд молодшої людини та виховання людської особистості.
- проаналізувати світовий та вітчизняний досвід архітектурно-просторової організації духовно-реколекційних центрів
- виокремити основні тенденції та характерні особливості організації закладів даного типу

- запропонувати теоретичну функціонально-просторову модель організації закладів духовного відпочинку на теренах України.

Виклад основного матеріалу.

Згідно з визначеннями релігієзнавців та богословів під духовними вправами та реколекціями (від лат. recollection - відновлення) розуміються будь-які способи виконання іспиту совісті, медитації (роздумування, розважання), контемпляції (споглядання), молитви та інші духовні дії. [7]

Найпоширенішою формою духовного навчання є реколекції закладені Св. Ігнатієм Лойолою. Вони передбачають проживання реколектантів у реколекційному домі протягом певного періоду часу (від кількох днів до одного місяця) з метою духовного відновлення та очищення. Під час духовних вправ реколекціоніст дає реколектантам духовні науки різної тематики та час на розважання. Окрім того в часі реколекції учасники мають приватні розмови з духовними наставниками.

У зв'язку з швидкими темпами розвитку сучасного світу, зміною людських зацікавлень, сучасні реколекції вже не носять виключно аскетичний, строгий характер. В програму реколекцій окрім духовних наук, медитацій та молитов входять також елементи розваг, ігор, християнських співів, походів у гори, релаксації та здорового відпочинку на природі. Така форма реколекцій є особливо привабливою для молодого покоління, дітей та підлітків, які через здоровий та веселий християнський відпочинок долучаються до духовних джерел очищення та пізнання християнських правд. З метою більш цілеспрямованого духовного сприйняття наук, реколектантів ділять на спеціальні групи за цільовою аудиторією (рис. 1).

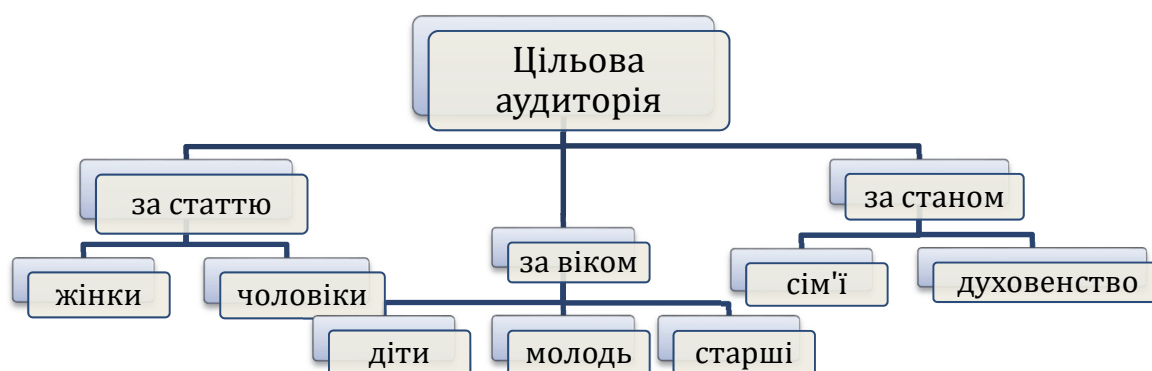

Рис. 1. Класифікація груп реколектантів за цільовою аудиторією

Такий поділ на групи дозволяє духовним наставникам націлити духовні науки на конкретну тематику, що є цікавою для тієї чи іншої групи, а також сприяє більш комфортному перебуванню самих реколектантів.

Важливо зазначити, що реколекції не є засобом втечі від реальності та життєвих випробувань, а передусім можливістю відшукати шлях духовного зцілення та єднання з Богом, віднайти сенс та духовний провід у житті.

Духовні вправи виконують ряд важливих функцій (рис. 2).

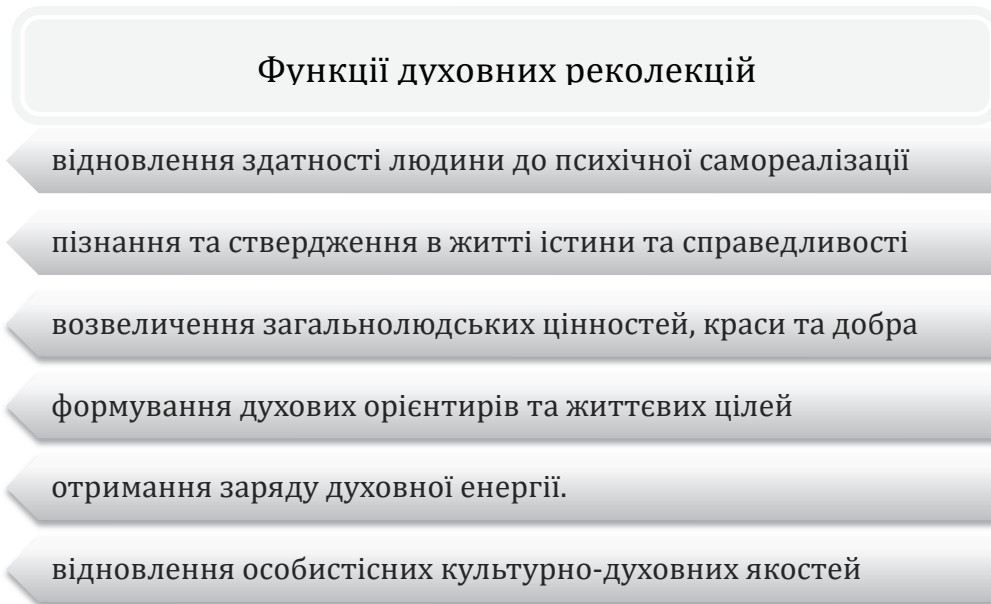

Рис. 2. Функції духовних реколекцій

Беручи до уваги специфіку духовного відпочинку та духовних реколекцій зокрема, слід виділити основні принципи та розробити окрему модель організації духовно-реколекційних центрів.

За Гнатюк Л.Р. та Мойсєєвим Г.П. реколекційний центр поєднує у собі риси духовного навчального центру, монастирського комплексу та рекреаційного центру, [1] а отже виконує три важливі функції: інформативно-пізнавальну (створює фундамент для самореалізації людини), духовно-просвітницьку (формує основу для духовного зростання) та рекреаційно-дозвілєву, що полягає у можливості фізичного та духовного зцілення та відпочинку (рис. 3).

Володіючи широким спектром духовно-дозвілєвих функцій, реколекційні центри покликані задовільняти духовні потреби широкого кола туристів, паломників, парафіян, що відповідно вимагає особливого підходу в архітектурних рішеннях. Тому необхідна ретельна розробка принципів архітектурно-планувальної організації духовно-реколекційних центрів з урахуванням сучасних потреб молодого покоління.

В процесі даного дослідження було проведено анкетування, що визначало необхідність спорудження духовно-реколекційних центрів на теренах Прикарпаття. У соціологічному опитуванні взяло участь понад 200 осіб віком від 16 до 35 років. Респондентами виступили студенти архітектурного факультету та

християнська молодь парафії Різдва Христового, м. Івано-Франківська. В процесі соціологічного дослідження було виявлено високий ступінь релігійності сучасної молоді та велике бажання долучатись до духовних джерел та брати активну участь у парафіяльному житті. Окрім того метою опитування було довідатись думку молоді щодо архітектурного вирішення молодіжних реколекційних центрів. На їхню думку такий заклад повинен бути сучасним, привабливим для молодого покоління і водночас містити у собі чітко виражену сакральну символіку. Що стосується планувального вирішення такого закладу, то він повинен містити такий набір приміщень, який би повною мірою задовільняв увесь спектр потреб у духовному дозвіллі та рекреації сучасної молоді людини.

Рис. 3. Структура та функції духовно-реколекційного центру

Об'ємно-просторове вирішення та функціональний устрій духовно-реколекційного центру залежить від ряду важливих факторів. Вирішальною передумовою для спорудження духовно-реколекційного центру є наявність певної ресурсної бази для формування закладу та інфраструктури, історико-культурної чи природно-екологічної спадщини, економічних та соціальних ресурсів. Ці ж фактори визначатимуть потенціал духовно-реколекційного центру. [1] Не менш важливими чинниками, що впливають на архітектурне

вирішення духовно-реколекційних центрів є функціональна програма центру, орієнтація на конкретну вікову чи соціальну верству населення.

Зразком сучасного духовно-реколекційного центру є Парафіяльний Центр Св. Івана Павла II при парафії Святих Кирила і Методія у с. Крихівці на Прикарпатті (рис. 4). Це потужний духовний осередок не тільки для міста, але й для цілої області. Заклад призначений не тільки для проведення реколекцій, але й для активного духовного життя парафіяльної спільноти, катехизації дітей, допомоги безпритульним. Архітектурне вирішення споруди - витончене та лаконічне, виконане в одному стилі з існуючим храмом.

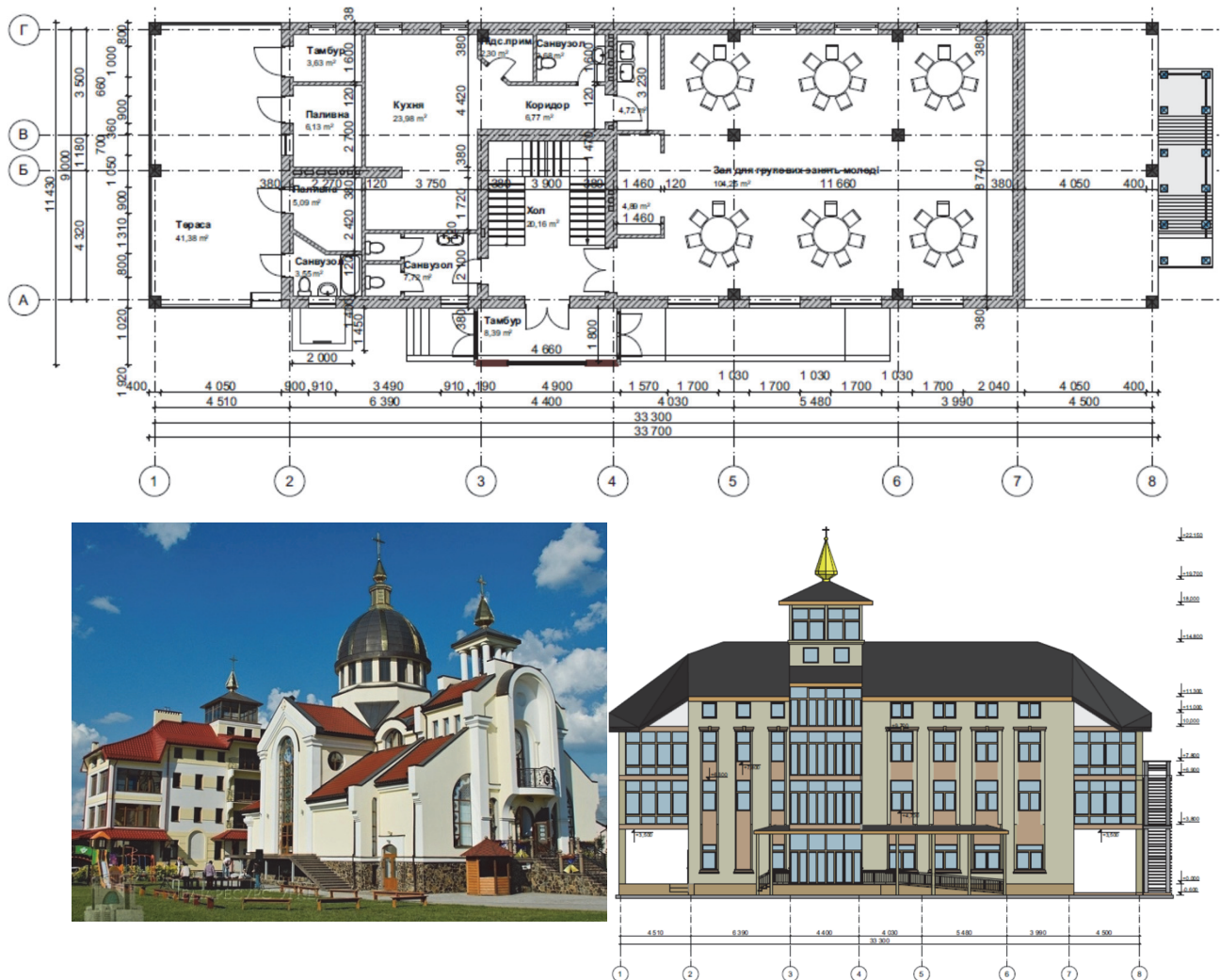

Рис. 4. Парафіяльний Центр Св. Івана Павла II при парафії Святих Кирила і Методія у с. Крихівці

Планувальна структура парафіяльного центру включає зал для групових занять молоді, житлові кімнати для реколектантів, їдальню, дитячі кімнати, аудиторії для катехизацій та реколекцій, адміністративні приміщення.

Розглядаючи вітчизняні аналоги організації духовно-реколекційних центрів, слід не оминати увагою сучасний парафіяльний центр Отців Оріоністів

УГКЦ у Львові, виконаний за проектом відомого швейцарського архітектора Маріо Ботта (рис. 5).

Отці Оріоністи – згромадження католицької церкви, яке виникло в Італії на рубежі XIX-XX століть. Основою їх діяльності є праця спрямована на виховання та соціальну допомогу молоді. Екстер'єр споруди характеризується гармонійним поєднанням кераміки, скла та металу. Зручні простори приміщення, покликані забезпечити потреби монахів та парафіяльної спільноти.

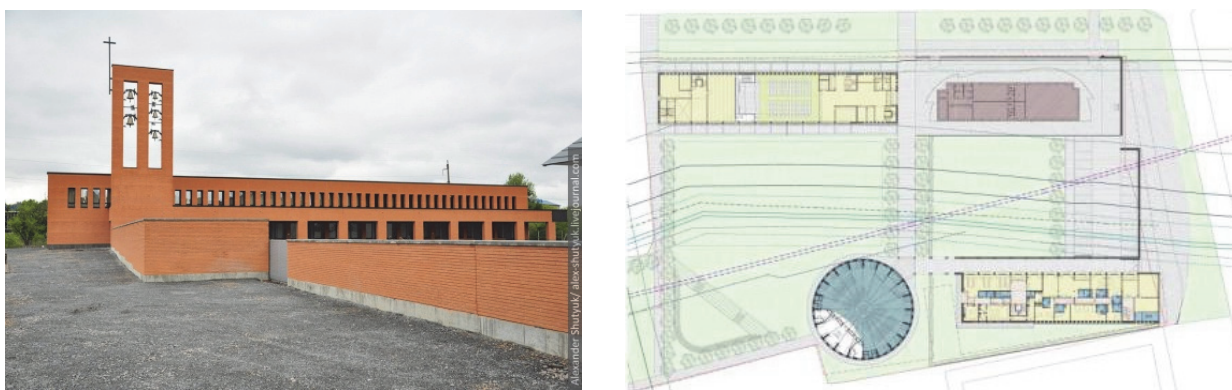

Рис. 5. Парафіяльний центр Отців Оріоністів у Львові

В процесі аналізу вітчизняного досвіду організації духовних реколекцій, катехизацій та релігійного дозвілля молоді було виявлено, що відповідних духовних закладів в Україні дуже мало, а їхню функцію переважно виконують монастирі або підвальні приміщення церков. Тому для дослідження типової планувальної схеми та архітектурно-композиційних рішень даних закладів до уваги бралися також зарубіжні зразки.

Зразком сучасного реколекційного центру монастирського типу є монастир Святої Катерини Сієнської, який був побудований поруч зі знесеним старим жіночим домініканським монастирем, розташований в Патерні, Валенсія, Іспанія. Проект був виконаний архітектором Педро Ернандесом зі студії Hernández Arquitectos. (рис. 6)

Споруда центру є сучасною та функціональною, відповідає всім потребам паломників та парафіян і пристосована до повсякденного життя черниць. В архітектурному вирішенні як екстер'єру, так і інтер'єру переважають прості білі форми та прямі лінії, мінімалізм, продумана геометрія лаконічних об'ємів, великі засклені поверхні, асиметричне розташування отворів на фасадах, витончений розподіл світлових потоків, використання бетону та інших сучасних матеріалів. Мінімалістичною є навіть ландшафтна композиція внутрішнього двору.

Монастир складається з двох білих об'ємів - для громадських функцій та для потреб монахинь. До складу приміщень монастирського комплексу входять:

церква, оточений адміністративними приміщеннями клуатр, рефекторій (трапезна), бібліотека, дорміторій, що складається з індивідуальних келій.

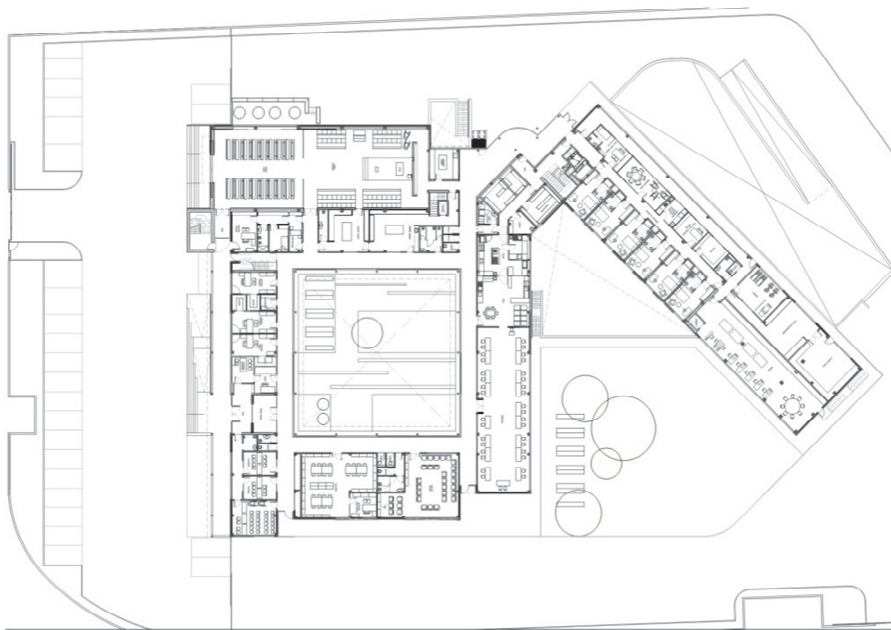

Рис. 6. Монастир Святої Катерини Сієнської, Іспанія

Особливої уваги заслуговує споруда Католицького центру духовної освіти у Мельбурні, в Австралії. В Архиєпархії Мельбурна та управління католицької освіти виникла ідея пристосувати територію колишньої школи Св. Івана Богослова під сучасний професійний навчальний центр для вчителів та директорів навчальних закладів в системі католицької освіти. (рис. 7)

Планувальна структура центру сформована з ряду навчальних приміщень, що плавно перетікають з існуючих історичних споруд у новозбудовані. На території збережені та відреставровані історична церква та споруда школи. Окрім того в структуру історичних споруд вбудовані три нові споруди, з'єднані критим переходом з конференц залом, їдальнею, навчальними залами та житловими номерами на верхніх поверхах. Композиційним та функціональним

ядром споруд є внутрішній озеленений двір, що служить місцем для соціальної взаємодії, споглядання і джерелом світла для аудиторій. Даний духовно-освітній комплекс є прикладом унікального поєднання новітніх будівельних технологій, естетики, функціональності та шанобливого ставлення до існуючої історичної спадщини.

На території збережені та відреставровані історична церква та споруда школи.

Рис. 7. Католицький центр духовної освіти у Мельбурні, Австралія

В результаті аналізу світового та вітчизняного досвіду архітектурної організації духовно-реколекційних центрів можна простежити типову планувальну схему та функціональне зонування приміщень, що представлене на схемі. (рис. 8)

Вхідна зона передбачає приміщення адміністрації, інформаційні та торгові зони, рецепцію.

Рис. 8. Схема типової функціональної організації ДРЦ.

Центральною та найважливішою зоною є храмова або богослужбова, що залежно від типу реколекційного закладу може прийняти вигляд церкви, каплички чи малого храму та відповідних допоміжних приміщень (ризниці, паламарної та ін.)

У рекреаційній зоні зосереджені найрізноманітніші принади для відвідувачів - ігрові кімнати для дітей, концертні зали, спортивні майданчики.

До навчальної зони входять аудиторії та кімнати для реколекцій та катехизацій, конференц зали, бібліотеки, творчі майстерні.

До житлової групи входять спальні номери, келії, кімнати персоналу чи богопосвячених осіб.

У господарській зоні зосереджені складські, технічні та господарські приміщення призначені для обслуговування усіх процесів, що проходять у духовно-реколекційному центрі.

Експозиційна зона передбачає зали для проведення експозицій сакрального мистецтва.

Проаналізувавши сучасний досвід архітектурної організації духовних закладів, слід виділити певні особливості, зокрема це сучасні сміливі архітектурні вирішення фасадів та архітектурних об'ємів, використання новітніх

будівельних матеріалів та конструктивних технологій, гнучке відкрите планування та функціональний устрій приміщень, що найбільш повно задовольняє духовні, естетичні та фізіологічні потреби відвідувачів. Окрім того уваги заслуговує стилістика, яка в кожному окремому випадку є унікальною та неординарною - від простого аскетичного мінімалізму до ошатної класики. Також спостерігається використання народних мотивів та застосування принципів екологічної архітектури. Що стосується розташування даних споруд в навколишньому середовищі, то для них, подібно до храмових комплексів та монастирів, обирають найпривабливіші місця, зокрема на підвищенні, в оточенні мальовничих ландшафтів, визначаючи цим духовний зв'язок людини і природи, створеної Богом.

Висновок.

Дефіцит закладів духовного відпочинку в нашій державі згубним чином впливає на культурно-духовний, освітній розвиток та процвітання нації.

Досвід функціонування даних закладів у світі підтверджує їхню популярність та актуальність у сучасному суспільстві. Духовно-реколекційні центри поряд з іншими закладами сакрального значення, такими як монастирі та храмові комплекси, є важливим сектором духовно-культурного та мистецького життя кожної нації, сприяючи утвердженню національної віри, та об'єднуючи молодих людей довкола духовних осередків.

Духовно-реколекційні заклади відіграють першочергову роль у повноцінному формуванні особистості та покликані задовольнити духовні потреби дозвілля сучасної молодшої людини. Все актуальнішою стає потреба формування цілої мережі закладів духовного відпочинку у загальній системі духовно-культурних та дозвілєвих закладів, що безумовно приведе до розширення та вдосконалення існуючої релігійно-туристичної інфраструктури.

Література

1. Гнатюк Л.Р., Моїсєєв Г.П. Особливості дизайну середовища реколекційних центрів// Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – К.: КНУБА. - 2010. - №24. – С. 23-31.
2. Зеленюк Ю.О. Релігійний туризм як комунікаційний засіб виховання людської особистості / Ю.О. Зеленюк // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Психологія і педагогіка. - 2013. - Вип. 23. - С. 88-95. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2013_23_12
3. Буличова Т.В. Архітектура православних духовних центрів на території України: Автореф. дис. ... канд. архіт./Київськ. держ. техн. унів-т буд. і архіт.-К.,1994.-16 с.

4. Стоцько Р.З. Архітектурно-типологічні принципи формування духовних освітніх закладів Української Греко-Католицької Церкви в Україні : автореф. дис. ... канд. архіт. /Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Львів, 2008. - 20 с

5. Жовква О.І. Принципи архітектурно-планувальних рішень православних духовних навчальних закладів : Автореф. дис... канд. архіт./КНУБА.- К, 2008.- 18 с.

6. Проскуряков В.І., Стоцько Р.З. Сучасні архітектурні тенденції проектування та будівництва віродуховних освітніх закладів // Збірник наукових праць. - Випуск №5.- ЗНДІЕП Київ, 2004.- с. 109-114.

7. Духовні вправи святого Ігнатія Лойоли. Режим доступу: - <http://www.s.oleh-sj.com/> (дата звернення 23.09.2016 р). – Назва з екрана

Аннотация:

Статья посвящена определению понятия духовных реколекций, исследованию их влияния на формирование духовности молодого человека и особенностей архитектурной организации духовно-реколекционных центров.

Ключевые слова: реколекции, духовно-реколекционный центр, архитектурное пространство, духовность, сакральная архитектура.

Summary:

The article is devoted to the definition of the concept of spiritual retreats, it analysis their influence on the formation of young man spirituality and explores architectural features of spiritual retreat centers.

Keywords: retreat, spiritual retreat centers, architectural space, spirituality, sacred architecture.